

PETER BUWALDA

verse probz

laster

Die George Martin kon je er prima bij hebben, als je The Beatles was. Dat geloof ik best. Altijd bereid een bandrecorder achterstevoren af te spelen of de muziekschool te bellen voor een strikje.

Maar laten we niet overdrijven. Ik weet het, de oude baas is nog maar vers de pijp uit, en over de doden niets dan goeds, maar het kan niet zo wezen dat alles ineens door de ‘vijfde Beatle’ kwam.

Zegt iemand dat dan?

Ja, Tom Egbers. En Robert ten Brink – die vooral. Ik lag onderuit voor *De Wereld Draait Door*, want daar waren ze. Het duo vertelde hoe goed Martin was, waar ik mee instemde. Hij was prima. Maar dat vonden de heren niet genoeg. Ze probeerden me wijs te

maken dat Sir George het enige échte genie was van The Beatles.

Even rechtop zitten.

Egbers ging hierin ver. Maar Ten Brink! Mijn god. Jij geschiedschenner. Jij Beatleshater! Hoe leg ik dit aan u uit, lezer, die het hopelijk heeft gemist? Gewoon maar in Ten Brinks eigen woorden, denk ik.

Welnu, nadat aan de *DWDD*-tafel is gememoreerd dat George Martin van 'Please Please Me' een uptemponummer wilde maken, komt Ten Brink erin. 'En zo ging dat met bijna alle nummers,' zegt hij, 'behalve met die van McCartney, die zat altijd keurig klaar in de studio' (hier doet hij een lullig luchtgitaartje), 'maar Lennon kwam aan met drie akkoorden en een hoop rommel. En George Harrison, die heeft hij helemaal moeten knéden, tot uiteindelijk het liedje "Something", na jàren, op de proppen kwam (sic), maar goed' (Ten Brink schuift de rommel van John en George op een denkbeeldig hoopje en kijkt er meewarig naar), 'het wás eigenlijk niet zoveel, dus' (hier kruipt hij snel even in het vel van George Martin) 'ga maar zitten, en probeer d'r iets van te maken' (luchtgitaartje), 'nou ja, structúúr aanbrengen, dat is het eigenlijk.'

Enfin, de Jostiband.

De Beatlesprofessoren hadden een voorbeeld bij

zich: ‘Strawberry Fields Forever’. Eerst klonk door de studio een akoestisch schetsje van John. Een *demo* heet zoiets. Zoals je er ’s ochtends ongeschoren in je blote reet voor de spiegel uitziet, Ten Brink – dat is een demo.

Egbers: ‘George Martin dacht: ik heb goud in handen, dit is een impressionistisch wonderlied van een...’ (proest) ‘armzalige gitarist.’ (Ten Brink ondertussen weer luchtgitaar, nu als een Litouwse clown op het Eurovisie Songfestival.) ‘En dan maakt hij er dít van, luister maar!’

We horen ‘Strawberry Fields Forever’. Het meesterwerk van John Lennon, maar feitelijk van The Beatles als collectief.

Ten Brink: ‘Dat pijporgeltje hè, erbij. Hij speelde zelf ook heel veel instrumenten. Dat pianosolootje op “In My Life”: dat is allemaal George Martin!’ Ja, tuurlijk. Eigenlijk was George Martin een soort Prince. George Martin speelde álles zelf. Hij maakte ook altijd sexy spagaten en duckwalks tijdens opnamesessies.

Krakend kom ik omhoog en pak Ian MacDonalds *Revolution in the Head*, het standaardwerk over The Beatles in de studio.

Even wat waarheid.

Dat pijporgeltje – een mellotron – is Paul, hij schreef ook de openingsriff van ‘Strawberry Fields’. De karak-

teristieke slide is Harrison. De briljante drumtrack: Ringo. Maar het zoeken, proberen, opnieuw beginnen, ontevreden blijven, aan elkaar willen lassen van twee versies – dat is John.

Het aan elkaar lassen van de twee versies is George Martin.

streetwise

Als snotneusje werd Jesse Klaver opgevoed door zijn grootouders, las ik ergens. Het lijkt erop dat opa en oma dat goed gedaan hebben. Niet iedere snotneus schopt het tot fractievoorzitter.

Toch wil ik waarschuwen. Voor Klaver, dat allereerst, het blijft natuurlijk een volksmenner, maar meer nog voor bejaarden die de opvoeding van kinderen ter hand nemen. Het gevaar van de lamme die de blinde wegwijs wil maken, ligt op de loer.

Hoe leg ik dit uit?

Weet je wat, laat ik het eerst eens beroerd aanpakken, met een ondoorgrondelijke metafoor. Het voordeel van zo'n metafoor is dat ik dan een extra sterke

comeback kan maken wanneer ik de zaak ga illustreren met een praktijkvoorbeeld. (Vergelijk: *Informatieve columns schrijven voor iedereen*, drs. P. Buwalda, p. 735ⁿ⁶¹.)

Welnu, het is een beetje als met ‘eierstok’. Altijd als ik er mensen over spreek, vinden ze dat een raar woord. Een beetje vies ook, zoals je ook woorden hebt die ronduit goor zijn. (We gingen een keer naar een Duitse kermis met Bert Groenman, mijn oude chef. We zaten met de hele redactie in Berts Volvo. Ondanks het pokkenweer zat de stemming er goed in, wat wel bleek uit het ontremde gedrag van onze secretaresse, die haar hoofd tussen de voorstoelen stak en opgewonden gilde: ‘Rukwind, vinden jullie dat ook zo’n goor woord?!’)

Maar goed, een stok dus waar eieren aan groeien? Gevoelsmatig ontbreekt er iets, iets heel wezenlijks zelfs, namelijk: de kip. De kip, die legt het ei, en gaat na gedane arbeid op stok. Precies zo ontbreekt er bij een oma die een kleinzoon opvoedt ook wat, een soort kip die de linies verbindt, of anders bedoel ik eigenlijk het weggeslagen middenschip van de Utrechtse Dom, ergo: een échte volwassene, zoals bijvoorbeeld mijn moeder, een gemis dat mijn grootmoeder en ik op een dag in vermoedelijk 1983 aan den lijve onder-vonden.

Oma en ik stonden op de Woenselse markt bij een

kraam met τ-shirts. Ik mocht een cadeautje uitkiezen, een hoogtepunt in de logeerweek, waarna we bij lunchroom Kluijtmans altijd iets gingen ‘gebruiken’, zoals mijn oma het graag deftig noemde.

Ons oog viel op een τ-shirt met vrolijke opdruk. In felblauw het silhouet van een meneer die languit op de grond zat met op zijn schoot een mevrouw die haar haren in de nek wierp. Eronder stond: HOPPA. Het leek een beetje op Kappa, legde ik oma uit, dat is een sportmerk.

In mijn nopjes trok ik bij mijn grootouders het τ-shirt meteen aan. ‘Mooi hoor,’ zei opa.

Noch ik, noch de ouden van dagen hadden door dat ze op mijn nieuwe τ-shirt lagen te krikken.

Na het eten gingen we naar de verjaardag van meneer Bocxe, een oud-collega van mijn opa. In de huiskamer zat een ruime kring burens, vrienden, bejaarden, tantes, vroegere speelmaatjes van mijn moeder. Tijdens het bleue voorstelrondje viel me op dat vrijwel iedereen eerst enige tellen naar mijn τ-shirt staarde, en me pas dan aankeek. ‘Dus jij bent kleine Peter van Karen.’

Erna, als ik opkeek van mijn Bossche bol, zag ik ze snel wegstaren van mijn τ-shirt, waar iets mee was.

Maar wat?

‘Hoe vind je z’n nieuwe τ-shirt?’ hoorde ik mijn

oma aan mevrouw Bocxe vragen, en later aan nog iemand. 'Dat heeft-ie van ons. Het is van een bekend sportmerk.'

de zwaag

Ooit las ik een verhaal over Norman Mailer die in een hotellobby Joost Zwagerman ontmoet. Een ongewoon stuk was het, een soort interview, maar dan geschreven als een kort verhaal waarin Mailer en Zwagerman rondliepen als personages. Er stonden zinnen in als: ‘Wachtend op Mailer trok Zwagerman een pakje sigaretten.’ En: ‘Zwagerman zag dat Mailer zijn gehoorapparaten uitdeed.’

Goed! vond ik.

Maar het beste kwam nog. Op de helft van het stuk boog Mailer zich naar Zwagerman toe en daagde hem uit om het zo te doen: schrijf je interview in de derde persoon, dat heb ik ook vaak gedaan, het levert een kort verhaal op waarvan de lezer zal smullen. Deal?

Deal, zei Zwagerman.

Tien jaar later was ik thuis bij de Zwaag. Zo noemde ik hem toen nog, we kenden elkaar pas kort. Sommige mannen vinden elkaar blindelings in voetbal, weer anderen in xenofobie, Joost en ik smeerden de contactpuntjes met Amerikaanse literatuur. Dan begon het meteen te knetteren. Zozeer te knetteren dat de Zwaag – die ik op zijn aandringen Joost was gaan noemen – een idee opperde. Waarom gaan jij en ik niet naar Philip Roth, vroeg hij, dan interviewen we hem. Samen! Deal?

Deal, stamelde ik.

De weken erna troffen we voorbereidingen. Joost stelde een brief op, ik gaf via De Bezige Bij rooksignalen af aan New England, waar Roth resideerde in een blokhut. Iedere avond, vlak voor het indommelen, stelde ik me voor hoe het zou zijn, ik en Joost, samen in Roths blokhut.

Een beetje eng, toch. Ik zei dan wel ‘Joost’ tegen de Zwaag, maar ik vond hem stiekem toch nog wel *larger than life*.

‘Gelukkig is Philip Roth erbij,’ zei Suzy.

Ik zweeg, en dacht: misschien is het meer wat voor een kort verhaal, eigenlijk.

‘Op de heenvlucht spraken Zwagerman en Buwalda honderduit over Roths boeken en hadden ze het heel

leuk. De eerste zes uur, tenminste. Toen kwamen ze op het idee hun Engels te oefenen. Buwalda's Engels bleek slechter dan dat van Zwagerman, een stuk slechter zelfs, zoveel slechter dat Zwagerman een tukje wilde doen.

Tijdens de landing kwamen de vrienden te spreken over de rolverdeling tijdens het interview. Misschien moest Zwagerman de lange vragen stellen, en Buwalda de korte? In het hotel bekeken ze ter voorbereiding een oud gesprek tussen Michael Zeeman en Philip Roth. "Zeg," blafte Roth na een meanderende essayistische vraag van Zeeman over *The Human Stain*, "heb jij dat boek wel gelezen, eigenlijk?"

Buwalda salueerde klappertandend dat hij "er zin an had".

De ontvangst in de blokhut was hartelijk. Zwagerman en Roth spraken zeker een kwartier over een diepzwarte vlek die boven de haard hing. "Peter is not that into Rothko," betrok Zwagerman zijn kompaan in de conversatie, "but he knows a lot about Elvis."

Helaas moest zijn kompaan dat beamen.

De drie mannen liepen naar Roths schrijfhuisje, Zwagerman links, Roth rechts, en Buwalda half door de rozenstruiken.

Het interview ging beginnen!'

Enfin, het is er nooit van gekomen. Philip Roth had geen tijd voor de delegatie uit Nederland – wat ik destijds geen ramp vond. Dat Zwagerman morgen mijn kort verhaal niet leest, vind ik daarentegen wel een ramp.

eierleed

Kop: vluchtelingenproblematiek. Munt: de eierstaaf.

Momentje...

(‘En Pierre, wat hebben ze gewonnen?’ ‘Willem, onze kandidaten hebben werkelijk schitterende prijzen gewonnen, zij gaan naar huis met een formidabele, prachtige, fonkelnieuwe... eierstaaf!’)

Afijn, vorige week, in de kantine van het BovenIJ Ziekenhuis, liet ik mijn tanden zinken in een broodje filet americain. Echt lunchtijd was het nog niet, maar ik heb een zwak voor bedrijfskantines, ze herinneren me aan de tijd dat ik nog een chef had (B. Groenman), en een kerstpakket, en lunchpauzes die ik soeplepend doorbracht met luisteren naar de weekends van anderen, zoals een collegaatje dat haar drankzuchtige

man op straat had gezet omdat die al maanden door een rietje whisky zat te drinken uit van die kleine pakketjes appelsap, waar dus geen appelsap meer in zat, maar *booze*, geen idee hoe hem dat gelukt was.

Mijn broodje filet americain smaakte goed. Doch, na één hap schoot me een aflevering van de *Keuringsdienst van Waarde* te binnen, geheel gewijd aan wat ik zat te eten. Het is een leuk programma, maar niet tijdens je lunch. In de betreffende uitzending bracht een jongen overal en nergens aangeschafte broodjes filet americain naar TNO Voeding, afdeling microbiologie. Die stonden veelal stijf van de bacteriën. Wat ik niet erg verrassend vond, weet ik nog, ik bedoel: wie koopt er nou een broodje met rauw vlees bij een pompstation?

Nee, zei een stem in mijn hoofd, je moet je broodje met rauw vlees kopen in een ziekenhuis. Wellicht was het de stem van dr. Arnie, die ik wel eens heb horen zeggen dat in een ziekenhuis iedere deurklink dodelijk kan zijn. Zelf lik ik bijvoorbeeld nooit aan mijn ponspasje.

Ik vouwde mijn broodje open. De filet had een kleur, dat zal ik niet bestrijden, toch zou het niet meevallen die kleur terug te vinden in Van Dale. Maar mijn aandacht werd opgeëist door de schijfjes ei die erbovenop lagen.

Er was iets ergs mee.

Het waren zeven schijfjes, en ze vertoonden alle zeven een voor de consument optimale verdeling van eigeel en eiwit, dat wil zeggen: grote gele kern, smal wit randje. Net als bij een twee-euromunt.

Ik keek om mij heen. Geen andere zieken. Met mijn mes tilde ik de schijfjes van de filet americain en stapelde ze op elkaar. Wat ontstond was een paal van ei. Er konden twee dingen aan de hand zijn.

1.

Het ziekenhuis had het beste met mij voor, zozeer zelfs dat de kok van elk ei dat hij sneed alle inferieure schijfjes afdankte, behalve het middelste: het precieze schijfje waar het ei zijn optimale doorsnede had bereikt. De schijfjes op mijn bacteriënbom waren in dat scenario afkomstig van zeven verschillende eieren.

2.

Het ziekenhuis dacht helemaal niet aan mij, maar aan efficiënte productielijnen. Ergens, misschien in China, stond een fabriek die miljoenen eieren klutste en de struif in lange staafvormige mallen stortte, die de zaak wellicht centrifugaal kookten, of zo, ik wist het niet. Zeker was dat er lange eierstaven uit tevoorschijn kwamen, die de Chinezen vervolgens in identieke plakjes sneden en langs de zijderoute naar dit

ziekenhuis brachten, waar ze op mijn filet americain belandden en zo normaal mogelijk probeerden over te komen.

frank patser

Zo nu en dan brengt de postbode een pakje waarin een vertaling van *Bonita Avenue* zit. Vandaag kwam de Hongaarse, die ze daar waarschijnlijk net voor het sluiten van de grenzen op de post hebben gedaan.

En, bekt het een beetje? Geen idee, ik ben Ivo Niehe niet. Of een vertaling deugt laat zich door mij niet doorgronden.

Er bestaan twee type vertalers, dat weet ik inmiddels wél, namelijk: vragers en zwijgers. Vragers sturen verontrustende lijsten met vaak honderden vragen die meestal dom lijken, maar misschien daarom juist heel goed zijn – ook dat weet ik niet. Het tweede type vraagt juist helemaal niks. Plotseling is er de vertaling. Ook dat verontrust me.

Wie zijn de goeie?

Zelfs aan een vertaler ruiken, helpt mij niks. Een tijdje geleden rook ik aan mijn Tsjechische vertaalster, een knuffelgrage dame van moeilijk schatbare leeftijd die dezelfde geur had als mijn oma zaliger, wat ik een goed teken vond. Iemand die zo lekker ruikt kan geen kwaad doen. Zij vond mij, verklaarde ze, lang niet zo'n griezel als ze al die tijd gedacht had.

Mijn nieuwe oma had nul vragen.

Bij thuiskomst lag er in de bus het vertaaltijdschrift *Filter*. Mijn vriend Maarten Steenmeijer had het naar me opgestuurd, er stond een recensie in van de Tsjechische vertaling. 'Bonita Avenue,' luidde de titel, '– hoe zout heb je het ooit gevreten?'

Vol vertrouwen begon ik te lezen. Maar wat bleek, mijn nieuwe oma had er een potje van gemaakt. Vrijwel alles wat een vertaler fout kan doen, had ze fout gedaan. Volgens de tweetalige scribe kon je de verhaallijn nog wel ongeveer volgen, maar van de stijl was geen spaan heel. Metaforen klopten niet, staande uitdrukkingen had oma niet herkend. Als 'Clinton' in het origineel bijvoorbeeld 'niet over de brug kwam', stonden ze in het Tsjechisch 'te wachten tot Clinton over een brug liep'.

Ook had oma talloze woorden verkeerd gelezen, 'veertien' als 'veertig', 'rechts' als 'recht', 'cartoon' als 'karton', enzovoort. Lange zinnen had ze in stukjes

geknipt, of gewoon maar weggelaten. Of er zelf een mooie bij bedacht – waarvoor dank.

In een opsomming met Van Basten en Gullit vertaalde ze ‘Rijkaard’ met ‘patser’. Dat vond ik dan wel weer komisch, Frank Patser, Suzy schoot er zelfs van in de lach, en die weet wel wat leuk is.

Wat me tegenviel van oma was dat ze naar het einde toe, aldus mijn spion in *Filter*, steeds slordiger werd. Een oplopende hoeveelheid fouten per alinea. Als je het mij vraagt rook oma al vroeg de stal. Nu heb ik dat ook wel eens, hoor, met de nieuwe Franzen bijvoorbeeld (geen reet aan) – maar niet tijdens het vertalen!

Hoe we geboren worden, intelligent of gehinderd, met een talenknobbel of zo dyslectisch als een borrelglasje, daaraan verander je niets. Dus daar ben ik niet boos over. Maar afraffelen is wat anders. Dat valt onder het kopje: vlijt.

In die zin heb ik meer vertrouwen in mijn Griekse vertaalster, die wel duizend vragen had, de een nog dommer dan de andere, maar dat is juist goed. Volgens mij deed ze eerder al *Feta* van Elsschot, dus met de reputatie zit het wel snor. Maar mijn Tsjechische oma had ook een snor. Dus: tja.